

Fortell meg!

Et familjelæringsprosjekt ved Tønsberg Voksenopplæring og Tønsberg og Nøtterøy bibliotek.

Fortelling som metode i norskopplæring, familjelæring, samarbeid voksenopplæring og bibliotek og i digital formidling

Del 1: Metodeveiledning

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
BAKGRUNN FOR PROSJEKTET	4
PLASSERING I "FELTET"	4
OM FORTELL MEG!	6
EN KORT SKISSERING AV KURSET:.....	6
ET EKSEMPEL PÅ ET FORTELL MEG!- KURS.....	7
9 VERKTØY TIL Å HENTE FRAM FORTELLINGER	8
EN TERNING	8
EN SPÅ	8
EN BOKS MED KNAPPER.....	10
SANSEOPPGAVE.....	10
LIVSVEIEN.....	11
ET FORTELL-MEG-TRE	12
HVER GJENSTAND FORTELLER EN HISTORIE	13
EVENTYR SOM METODE.....	15
MILEPÆLER I KURSET	16
UTSTILLING I BIBLIOTEKET	16
FORTELLERKVELD/ FORTELLERSAMLING.....	18
<i>Informasjon/ PR</i>	18
DIGITAL FORTELLING.....	19
SUKSESSFAKTORER FOR Å REALISERE FORTELL MEG!- KURS	21
FORANKRING I EGEN ORGANISASJON.....	21
SAMARBEID OG ORGANISERING.....	21
REKRUTTERING.....	22
DEN GODE KURSSAMLINGEN	23
EVALUERING.....	24
MULIGE TILPASNINGER	25
ETISKE DILEMMAER	27
HVA MED DE VANSKELIGE HISTORIENE?	27
SPRÅK	28
DIGITAL FORTELLING	28
OPPSUMMERING	29

Del 1: Metodeveiledning

Innledning

Dette er en veiledning i et familielæringskurs. Kurset er basert på minoritetsforeldres formidling av personlige fortellinger fra hjemlandet til barna sine. Formidlingen skjer i biblioteket. Målgruppen til veiledningen er lærere og bibliotekarer, men den har også relevans for familierettet helse- og sosialt arbeid.

Et overordnet fokus i det som har vært prosjektet *Fortell meg!* er integrering gjennom å styrke deltakernes forutsetning for deltakelse i lokalsamfunnet. Tilnærmingen bygger på myndiggjøring av foreldre som er relativt nye i Norge, og synliggjøring av ulike ressurser som deltakerne og familiene har gjennom formidling av identitetsbærende fortellinger fra deres bakgrunn.

Fortell meg! er basert på en tilnærming til læring som bygger på deltakernes ressurser, og hvor målet er å styrke foreldrenes bevissthet om sin viktige rolle i sine barns liv og læring. *Fortell meg!* har et flerspråklig fokus, hvor det fokuseres på synliggjøring og anerkjennelse av flerspråklig formidling av fortellinger. I kurset har foreldre og barn deltatt sammen i ulike læringssituasjoner; både foreldre/barn, flere foreldre/flere barn, og i samhandling, kommunikasjon og formidling i det offentlige rom gjennom utstillinger, fortellerkvelder og digitale fortellinger.

Kurset *Fortell meg!* har vært hovedtiltaket i prosjektet *Fortell meg!* og i denne veiledningen er det metodene og milepælene i kurset som beskrives. I siste del peker vi på noen suksessfaktorer for å realisere kurs, og vi reflekterer over dilemmaer av etisk art som kan reise seg i kjølvannet av gjennomføringen.

Metodeveiledningen har også en faglig del (del 2), hvor det redegjøres for den teoretiske forankringen av tilnærmingen. Vi vil i det følgende redegjøre kort for overlappende mål og utviklingsområder for voksenopplæring og bibliotek som har gjort samarbeidsprosjektet godt egnet.

Bakgrunn for prosjektet

Veiledningen er et resultat av samarbeidsprosjektet «Fortell meg», som ble gjennomført i perioden 2010-2011. Tønsberg Voksenopplæring hadde prosjektledelsen, Tønsberg og Nøtterøy bibliotek og Vestfold Fylkesbibliotek var begge aktive bidragsytere i gjennomføringen og styringen av prosjektet.

De tre samarbeidspartnerne har alle bidratt økonomisk til prosjektet. I tillegg har prosjektet fått økonomisk støtte fra ABM-utvikling/Nasjonallbiblioteket, Det europeiske året for bekjempelse av fattigdom og sosial eksklusjon 2010 ved NAV og IMDI (gjennom Vestfold fylkeskommune).

Prosjektets styringsgruppe har bestått av lederne fra de tre samarbeidende virksomhetene. Helga Daler (Tønsberg Voksenopplæring), Vigdis Gjelstad Jakobsen (Tønsberg og Nøtterøy bibliotek) og Unni Minsås (Vestfold Fylkesbibliotek). Arbeidsgruppen har bestått av prosjektleder Hilde Henriksen (Tønsberg Voksenopplæring), fagansvarlig Renate Grytnes (Tønsberg Voksenopplæring), Hilde Ditmansen (Tønsberg og Nøtterøy bibliotek) og Martine Gran (Tønsberg Voksenopplæring). Også medarbeidere fra Vestfold Fylkesbibliotek har i perioder vært aktivt med i arbeidsgruppen knyttet til informasjon og digital formidling.

«Fortell meg» inngår som et av to norske bidrag i det fellesnordiske prosjektet Rom for dannelse (2010-2012). Prosjektet støttes av Nordplus.

Plassering i "feltet"

I *prosjektet* har det vært en målsetning å styrke et samarbeid mellom voksenopplæring og bibliotek. Innenfor styringsdokumenter og planverk i både voksenopplæring og bibliotek er et viktig mål for arbeidet å bidra til integrering og aktiv samfunnsdeltakelse. I *Læreplan norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere* (UFD 2005), står det at opplæringen skal gi innvandreren mulighet for deltakelse og integrering i samfunnet, og at hver enkelt skal gis mulighet til å bruke sin medbrakte kompetanse. Bibliotekene skal i tråd med Bibliotekreform 2014 (ABM 2006) fungere både som kunnskaps- og læringsarena, og ha rollen som viktig kulturformidler for *alle* grupper i samfunnet. Både bibliotek og voksenopplæring kan være

viktige læringsarenaer for minoritetsspråklige foreldre og barn, og *Fortell meg!*- kurs kan være et bidrag til å utnytte dette potensialet bedre.

Biblioteket har en funksjon som en åpen møteplass og storstue i byen. Mange nyankomne flyktninger og deltakere i norskopplæring bruker biblioteket som et sted å være. Utsagn som: ”*de er her hele tida, men har ikke lånekort engang!*” kan mange bibliotekarer kjenne igjen. Samtidig oppgir mange deltakere i norskopplæring at de savner ”steder” å møtes, de ønsker seg møteplasser hvor de kan snakke med nordmenn.

Et av bibliotekets utviklingsområder er nettopp utvikling av kunnskap og kompetanse i å møte minoritetsspråklige brukere og bidra til at bibliotekets potensial kan utnyttes bedre. I Stortingsmelding nr. 23: ”Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid” (KD: 2008-09), understrekes bibliotekenes funksjon som møtested, lærings- og kulturarena. Det er i dette ”rommet” at *Fortell meg!* kurs kan være en metode til ”aktivt fellesskap”, og til utvikling av handlingskompetanse både hos brukere av biblioteket, og hos lærere og bibliotekarer.

I FAFO- rapporten Kvinner i kvalifisering.¹ *Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger med liten utdanning og store omsorgsoppgaver* (2011: 02) vises det til noen sentrale funn: Kvinner i introduksjonsprogram får et svært ulikt tilbud om program, og i praksis er det mange kvinner som kun har et deltids introduksjonsprogram. Årsaken er i følge rapporten manglende relevant tilbud, og lite tilpasning til kvinnenenes omsorgsoppgaver. I tillegg pekes det på at innholdet i norskopplæringen i stor grad domineres av klasseromsbasert norskopplæring.

Kurset *Fortell meg!* er slik sett et innspill og tilskudd til norskopplæring. Det å bruke personlige fortellinger som metode kan være en inspirerende tilnærming i norskopplæring, og en av deltakerne sa det slik: ”*Jeg har lært mange nye ord. Jeg husker ordene etterpå, fordi det er min historie!*”.

¹ Introduksjonsprogram er et obligatorisk program som alle kommuner har plikt til å tilby for nyankomne flyktninger. Programmet er basert på en individuell plan, og er obligatorisk for flyktningene. Målet er å gi grunnleggende ferdigheter i norsk samt innsikt i norsk samfunnsliv. IMDI har veilednings og oppfølgingsansvar for kommunene. Et viktig innhold i introduksjonsprogrammet er norskopplæring og språkpraksis.

Læreplan norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere bygger på et kommunikativt læringssyn. I *Fortell meg!*- kurset har vi hatt et klart fokus på å styrke det muntlige og kommunikative aspektet ved språket. Gjennom blant annet sanseoppgaver og konkrete gjenstander, har personlige fortellinger og historier kommet fram. Samtidig har foreldrene hatt en motivasjon for å fortelle til barna. Siden biblioteket har vært arenaen, har det åpnet muligheter for kommunikasjon, dialog og formidling i det offentlige rom. Deltakerne på kurset blir også kjent med mange av de tjenestene som biblioteket har, og de kan bruke dem selv.

Om Fortell meg!

Fortell meg! har som nevnt vært et samarbeidsprosjekt mellom Tønsberg Voksenopplæring, Tønsberg og Nøtterøy bibliotek og Vestfold Fylkesbibliotek. Hovedmålet har vært å utvikle nye metoder og samarbeidsmodeller som bygger på foreldrenes ressurser og som styrker deres bevissthet om sin rolle i barnas læring.

I prosjektet har vi gjennomført kurs for deltakere i norskopplæring og kvalifiseringsprogram (NAV) sammen med barna deres. Hovedaktiviteten har vært at foreldre fortalte familiefortellinger for barna sine på biblioteket. Det har vært ukentlige samlinger a 2 timer på biblioteket. Barna har deltatt annenhver gang slik at foreldrene fikk tid og rom til å finne fram til fortellinger og kunne samtale med oss kursledere og hverandre. *Fortell meg!* -kurset har fokusert på bevisstgjøring av foreldrene til å bruke språk og fortelling aktivt i familien.

I tillegg har vi ønsket å bidra til integrering og synliggjøring gjennom formidling av deltakernes egne erfaringer i det offentlige rom. Vi har derfor hatt tre milepæler i kurset i form av en utstilling ”*Hver gjenstand forteller en historie*”, en fortellerkveld og publisering av digitale fortellinger. Disse arrangementene har styrket deltakernes tilhørighet til biblioteket, og flere har gitt tilbakemeldinger om at de ble mer motivert for videre læring og deltakelse gjennom å presentere seg i det offentlige rom.

En kort skissering av kurset:

Sted: På ”Eventyrrommet” (et grupperom i barneavdelingen) på biblioteket.

Omfang: Et kurs per semester, kurssamlinger en gang i uka a 2 timer. Barna deltok annenhver gang.

Rammer: To lærere på de to første kursene (en lærer på det siste kurset), en bibliotekar som ressursperson.

Antall deltakere: **1. kurs:** 4 mødre, 6 fedre og 10 barn, **2. kurs:** 4 mødre, 2 fedre og 6 barn, **3. kurs:** 1 mor, 4 fedre og 5 barn. Totalt har det deltatt 42 deltakere.

Påmelding: Informasjonsmøte for foreldre i introduksjonsprogrammet, og samtaler med enkeltpersoner.

Informasjon til grunnskolene: Informasjon om prosjektet og kurset. Kontaktperson på skolene og orientering om kurset og omfanget av det.

Transport: Bestilling av taxi til barn som gikk på skoler utenfor Tønsberg.

Et eksempel på et Fortell meg!- kurs

Lilla: uten barn

Blå: med barn

Uke 3	Oppstart, bli kjent, presentere kursopplegget. Lage spå.
Uke 4	Lage boks med barna. Presentere "Hver gjenstand forteller en historie", ta med to gjenstander som eksempel.
Uke 5	Ta med en gjenstand hjemmefra, fortell!
Uke 6	Fortelle om gjenstanden til barna.
Uke 7	Skriftlig arbeid med beskrivelse/informasjonslapp til utstillingen
Uke 8	Vinterferie
Uke 9	Forberede utstillingen.
Uke 10	Åpning av utstilling i biblioteket.
Uke 11	Introdusere "Livsveien", begynne å intervjuer hverandre.
Uke 12	Lage "Livsveien" med barna. Samtale og presentasjon for gruppa.
Uke 13	Påske
Uke 14	Lage "Fortellmegtre" med foreldre og barn. Samtale og fortelling.
Uke 15	Jobbe fram hver sin historie til fortellerkveld.
Uke 16	Generalprøve på fortellerkveld på Holt gård. Alle tar med mat.
Uke 17	Ferdigstille individuell historie for fortellerkveld.
Uke 18	Fortellerkveld på biblioteket Barna illustrerer foreldrenes historie med ulike teknikker
Uke 19	Digital fortelling. Vise et eksempel. Forberedelse. De voksne supplerer med illustrasjon som barna allerede har begynt på. Klippe fra blader/magasiner, ta med bilder hjemmefra.
Uke 20	Barna illustrerer foreldrenes historie med ulike teknikker, fortsettelse av uke 18
Uke 21	Ta opp lydspor, ta bilde av alle illustrasjonene, scanne bildene, gjøre klart i Windows Movie Maker.
Uke 22	Siste gang med barna. Oppsummering og evaluering. Publisere digital fortelling

Vi vil nå presentere vårt arbeid og metoder i sin fulle form. Det er imidlertid fullt mulig å trekke ut elementer eller deler av opplegget og tilpasse lokalt. Vi understreker at veiledningen er en tilnærming til læring, og den praktiske gjennomføringen kan variere ut fra hvilke rammer og ressurser man har til rådighet.

Ni verktøy til å hente fram fortellinger

Beskrivelser av ulike metoder og hvordan de kan gjennomføres i praksis.

Tips: Gode spørsmål for å utvide fortellingen

Hvordan ser det ut der? Hvordan lukter det der? Er det noen spesielle lyder? Hvilke personer er du sammen med? Er noen av personene kjent for noe? Hvor gammel er du? Hva har du på deg? Hvorfor husker du nettopp denne historien?

Når deltakerne forteller, er det en fordel å notere ned stikkord i fortellingen underveis. Det blir viktig når forelderen skal fortelle for barnet sitt, eller hvis fortellingen skal bearbeides i etterkant.

En terning

Dette er en god innledende aktivitet eller oppstartsoppgave. Deltakerne sitter rundt et bord. Terningen(e) slås. Deltakeren skal fortelle noe sant eller usant om seg selv og sin familie som har med tallet på terningen å gjøre. For eksempel: Terningen viser 3: ”Jeg begynte på skolen da jeg var 3 år”. Terningen viser 6: ”Jeg har 6 søskenbarn”.

Gjennom denne aktiviteten blir deltakerne litt kjent med hverandre, og latteren sitter ofte løst. Det er viktig å skape en trygg atmosfære i gruppa. Deltakerne deler personlige fortellinger, og de må føle seg trygge på hverandre.

En spå

I Norge er det å spå hverandre en klassisk barnelek. Ulike varianter av spå kan en finne mange steder, og flere av deltakerne husket lignende leker fra de var små. Noen foreldre har også sett at barna hadde med seg spå fra skolen. Det kan være et godt utgangspunkt å samtale

om de kjenner igjen det å spå hverandre, eller om de kjenner andre typer leker som minner om det. Husker noen hvordan leken ble lekt?

Hvordan kan spåen brukes til fortelling? I de 8 rommene innerst i spåen skal foreldrene skrive navn på 8 personer som de husker fra oppveksten. Det kan være familiemedlemmer, venner, naboer eller andre. Barna skal spå foreldrene sine. Bruk tid på å forklare hva "å spå" betyr, og introduser ordene: "Kan jeg spå deg?", "Hvilken farge vil du ha?", "Hvilket tall vil du ha?", gjenta: "Hvilket tall vil du ha?" 2 ganger, så velger den voksne et tall, og det rommet åpnes. Barnet sier det navnet som står innerst i spåen og spør: "Hvem var *Karim*, kan du fortelle om ham"? (Her kan en tenke seg mange ulike spørsmål: "Hva pleide han å ha på seg?", *Hvor bodde han og hvordan så huset ut?*, *Hva var han flink til?*, *Har du fått noen gave av han?*, *Hadde han dyr?*, *Var han kjent for noe?*, *Er det en spesiell opplevelse du husker med Karim?*).

Denne oppgaven kan brukes på forskjellige måter. Foreldrene kan også spå barna sine. Mange familier har på grunn av flukt hatt lange perioder borte fra hverandre. Spåen kan derfor brukes for en gjensidig samtale om hvilke personer som har vært viktige for *deg*, hvem har *du* møtt på din vei. Oppgaven passer godt til å ta med hjem og bruke den med flere familiemedlemmer.

En pappa kom med følgende hjertesukk: "I fem dager har jeg vært opptatt med spåen. Jeg spurte: *Kjenner dere Hamid?* Jeg fortalte om ham. Så laget barna spå, og spurte meg: *Kjenner du Reza?* Jeg sa nei, og de fortalte. Jeg orker ikke mer nå, vi satt sammen med mora mi, kona mi og barna mine".

En boks med knapper

Deltakerne sitter i ring. Det sendes rundt en eske med mange ulike knapper i. Hver person velger en knapp. De får spørsmålene: *Hvordan ser knappen ut? Hvem kunne hatt på seg den knappen? Hva minner knappen om?* Etter en ”tenkepause” og litt småprat, forteller en og en om hva knappen får dem til å tenke på. Om det er vanskelig å finne en fortelling, kan deltakerne beskrive hvordan knappen ser ut og eventuelt fortelle hvorfor hun/han liker eller ikke liker knappen.

Denne metoden har hentet fram flere gode historier. Oppgaven er enkel og konkret samtidig som den kan hente fram mange minner og assosiasjoner.

Sanseoppgave

Denne metoden egner seg for å hente fram minner og assosiasjoner som man ikke er seg bevisst. For mange sitter det mye hukommelse i lukt eller smak, og ved å bruke sansene kan minner dukke opp.

Deltakerne sitter rundt et bord. En loff skjæres opp i skiver, som deles ut til alle.

Gjennom å lukte på loffen, og gjerne lukke øynene, kan man stille følgende spørsmål:

Hva minner lukten om? Hva husker du når du lukter brød? Hvor er du og hvordan ser det ut der? Hvilke personer er sammen med deg? Hvor gammel er du? Hva føler du?

Etter en stund kan man sitte i en ”fortellerring” og dele de assosiasjonene eller minnene som kommer fram. Det er alltid greit at man ikke har noe å dele. Det som imidlertid ofte viser seg, er at når minner eller erfaringer deles, så aktiviserer det minner hos andre slik at man i etterkant kan huske noe viktig som ikke kom fram i første omgang.

En deltaker sa følgende: *”Barna mine visste lite om meg. De visste ikke hvorfor jeg flyktet. Før fortalte jeg ikke for dem. Nå vil jeg fortelle mer. Jeg vil også fortelle fra Afghanistan. De husker ikke så mye fra det.”*

Livsveien

Målet med denne metoden er å vise forbindelseslinjer og spor fra foreldrenes livsvei fra de ble født og fram til nå. Tanken er å sy sammen en vei med begivenheter underveis som har vært viktig i foreldrenes øyne, som overganger, vendepunkter eller milepæler. Det kan være for eksempel: Egen fødsel, skolegang, å lære å skrive, den første sykkelen, første jobb, militærtjeneste, giftemål, barnefødsler, å forlate hjemlandet, å komme til det nye landet eller at barna begynte på skolen.

Kurslederen kan starte med å tegne en bred vei på en tavle. Underveis kan det tegnes opp noen blanke skilt. En og en kan deltakerne tegne opp "veien" på et ark. Oppgaven går ut på at de skal sette navn på "skilt" som forteller om begivenheter/ opplevelser som har vært viktige for dem. Etter hvert som de blir ferdige, går de sammen to og to, og spør hverandre: *"På lappen din står det "Min første sykkel": "Kan du fortelle hvorfor det var viktig for deg?"*.

På neste kurssamling når barna og foreldrene er sammen, får de et A3 ark hver. På arket starter forelderen med å tegne opp en vei. Sammen klippes det skilt, og forelderen skriver for eksempel *"Jeg lærte å lese/skrive"*. Barnet spør: *"Kan du fortelle om da du lærte å skrive?"*. Så limes skiltet opp, og så går de videre til neste skilt. Som en avslutning kan hvert foreldre/barn-par presentere "sin" livsvei for hele gruppa.

Et fortell-meg-tre

Denne metoden passer godt å gjennomføre når foreldre og barn er sammen. En felles oppstart kan være å tegne et stort tre på en tavle eller flipover for å visualisere hva oppgaven går ut på. Tegn på noen blader med plass til å skrive et navn på. Navnet på bladet kan være et familiemedlem som forelderen har et konkret minne om, for eksempel: *"Fatima"*. - *"Hvorfor har du skrevet Fatima?"*. - *"Det er kusinen min. Vi to var hver sommer hos vår farmor"*.

Barna kan tegne treet på et A3 ark. Det kan vært lurt å ha med en liten modell av et tre (vi brukte et smykketre) som er enkelt å tegne etter. Barna klipper ut blader, og limer dem på treet. Foreldrene skriver på navn, og barna spør for eksempel: *"Fortell om Hassan!"*.

Som avslutning kan alle sitte i ring. Etter tur kan treet vises fram, og man kan velge ut to/tre personer som man forteller om til alle.

Hver gjenstand forteller en historie

Et av målene med denne metoden er å skape en bevissthet om at gjenstander forteller en historie. Gjennom arbeidet med ”Hver gjenstand forteller en historie” utfordres foreldrene til å reflektere over eget liv, hvilke valg man har tatt, og hvilke begivenheter som har hatt en viktig betydning.

Oppgaven har flere nivå og kan gjennomføres på flere måter. Vi skisserer tre alternativer.

1. Å pynte en eske sammen med barna, og foreldrene legger en gjenstand oppi esken som det er knyttet en fortelling til. Det kan både være en gjenstand som forelderen har en relasjon til, eller det kan for eksempel være en bestemt bamse som barnet likte godt da han/hun var liten.
2. Å ta med en gjenstand til kurset, og fortelle historien for barnet på kurset eller hjemme. Barnet kan tegne til forelderens historie.
3. Å lage en familieeske. Esken pyntes, og gjenstandene legges oppi. *Hva forteller gjenstandene om deg/dere?*

Noen gjenstander har svært stor følelsesmessig betydning for enkelte. På grunn av flukt eller migrasjon kan også noe av problemet være at ”alle” betydningsfulle gjenstander er borte for alltid eller ikke mulig å få tak i. Metoden kan også føre til at de man deler historien med kan

bli sterkt følelsesmessig berørt. Det anbefales derfor å snakke om grunnleggende bevissthet rundt konfidensialitet, sårbarhet og respekt for hverandres bidrag i gruppa. En deltaker fra Afghanistan sa:

”Det har vært tøft å huske på alt jeg har mistet. Jeg sitter igjen med en slipestein. Vi hadde stort hus og status i hjemlandet mitt. Nå leier vi et hus som ikke er fint, og som vi fryser i om vinteren. Det er litt vanskelig”

Når foreldrene velger ut en gjenstand, bør også fokuset ligge på *hva foreldrene synes det er viktig å fortelle til barna sine*. Samtidig kan arbeidet med ”Hver gjenstand forteller en historie” involvere de voksne sterkt i egen identitetsprosess.

Denne metoden fordrer at man bruker god tid med de voksne i forkant av aktivitetene med barna. Det er viktig med tid til å samtale om hva de ønsker å ta med, og hvordan de kan fortelle historien knyttet til gjenstanden.

Gjennomføring:

1: Å pynte en eske.

Alle får utdelt en tom skoeske. Denne pyntes etter scrapbook prinsippet, altså en mengde ulike pyntealternativer i papir. Navnet til forelderen og barnet kan skrives utenpå esken.

Når boksen er ferdig, kan gjenstanden legges i esken. Gruppa sitter i en ring, og foreldrene kan gi esken til barnet som åpner og ser hva det er. Hvis det ligger et smykke i boksen, spør barnet: *”Kan du fortelle om dette smykket? Hvem har du fått det av, og hvorfor er det viktig for deg?”*

2: Å ta med en gjenstand til kurset.

Dette er en enklere variant enn den første. Foreldrene blir utfordret til å tenke over om det er en spesiell gjenstand de kan knytte en historie til. En i kurset hadde med en gammel radio, og fortalte om første gang mora hadde sett en radio i Afghanistan. Han tok med radioen på kurset, og fortalte datteren sin og de andre om sin mor.

3: Å lage familieeske

Foreldre og barn kan pynte en skoeseke som beskrevet over. Men i en familieeske kan foreldre og barn sammen bli enige om hvilke gjenstander som de synes forteller noe viktig om deres familie. En liten leke, en flybillett, et postkort, et fotografi, en duk, et spesielt skjell, en bok eller lignende. Sammen kan foreldre og barn fortelle om gjenstandene til de andre i gruppa.

Det er nyttig å beregne rikelig med tid til å øve på å fortelle for andre. Når arbeidet med esken er ferdig, forbereder deltakerne seg på å fortelle for barnet sitt og de andre i gruppa.

Forelderen forteller både på morsmålet sitt og på norsk.

Eventyr som metode

Gjennom denne metoden kan man hente fram fortellinger gjennom å spørre deltakerne: ”Har noen fortalt deg historier da du var liten?”, ”Husker du en fortelling som du hørte som barn?”, ”Var det en sann fortelling, eller var det fantasi eller eventyr?”, ”Er det flere enn deg som hørte historien, eller var det en fortelling bare til deg?”.

Både ordene fantasi og eventyr er lavfrekvente ord som sannsynligvis er ukjente for mange deltakere i norskopplæring. Bruk tid på å forklare det, eller slå opp i en flerspråklig ordbok eller www.lexin.no.

Bibliotekar eller lærer finner på forhånd ut et utvalg av flerspråklige og norske eventyr, og etter en innledende samtale om fortellinger de har blitt fortalt som barn, kan deltakerne bla litt i eventyrbøkene.

Er det noen fellestrekk i eventyrene? En samtale om eventyr og ”sjangertrekk” må tilpasses den enkelte gruppa. Det er ikke eventyrsjangeren vi skal utforske, men vi er ute etter å hente fram fortellinger som deltakerne kan huske at de har blitt fortalt som barn. Når en av deltakerne husker en fortelling, minner det de andre om lignende fortellinger de har hørt. Det er derfor nyttig å bruke ”fortellerringen” på grunn av erindring og gjenkjennelse.

En deltaker sa at: ”Jeg husker flere historier nå. Jeg hadde glemt mye”.

Etter å ha jobbet med fortelling og eventyr, er det en god oppgave å lage et eventyr hvor barna og foreldrene er forfattere sammen. Man kan lage et eventyr i gruppa som helhet, eller man kan gjøre det foreldre og barn sammen. Man kan avtale hvilke elementer som skal være med i fellesskap, eller man kan la det være mer fritt:

Hvis det bestemmes noen elementer på forhånd, kan det være et utgangspunkt for å fantasere og leke fram en fortelling. Det kan også gi foreldrene et forslag eller struktur til hvordan han/hun kan fortelle for barnet sitt på egen hånd. Elementer i eventyret kan for eksempel være: En jungel, en rev, en tiger, et lite barn, en jeger, en ond ånd, en god ånd, 10 kameler og en handelsmann, en ørken og røvere.

Grunnstruktur i fortelling:

Et sted, noen personer, et problem, et ”toppunkt”, en løsning/ avslutning.

Milepæler i kurset

I *Fortell meg!* har vi vært opptatt av å bruke potensialet i biblioteket som kultur og formidlingsarena. Det har vært viktig for deltakerne i kurset fordi de selv har tatt i bruk ”hele” biblioteket og fått en stemme i det offentlige rom. Samtidig har det vært viktig for metodeutvikling og samarbeidet mellom voksenopplæring og bibliotek. Biblioteket med sin erfaring, kompetanse og fysiske rom for formidling har prøvd ut nye og alternative arrangementer, og voksenopplæringen har fått et eieforhold til biblioteket med deltakere som gjennom utstillinger og fortellerkveld har bidratt i bibliotekets tilbud. Lærere i voksenopplæring har også blitt mer motivert til å bruke biblioteket som læringsarena med sine deltakere, og norskkursdeltakere som har vært på besøk på biblioteket har kjent seg igjen i både i utstillingen og på fortellerkvelden.

Utstilling i biblioteket

Den første milepælen i *Fortell meg!*- kurset har vært en utstilling i biblioteket: ”*Hver gjenstand forteller en historie*”.

Utstillingen har bestått av de *pyntede eskene, gjenstanden, og fortellingen i tekstform*. Vi har brukt bibliotekets glassmontere, og utstillingen har stått sentralt ved inngangsparti og

låneautomat. Vi har også hatt utstilling med *gjenstand* og *barnetegninger*, og bare *barneillustrasjoner*/"byggverk" (*Duplo/ plastelina*) og *fortellingen i tekstform*.

Utstillingen kan også være egnet i et resepsjonsområde i en voksenopplæring, en grunnskole eller en lærerhøgskole. Hvis man samarbeider med bibliotek, er samarbeid om utstilling en god metode for å utvikle og utnytte den kompetansen bibliotekarer og lærere har i fellesskap.

I tilknytning til utstillingen bør man ha et informasjonsskriv om hva utstillingen går ut på. Den som ser utstillingen eller leser tekstene bør vite at fortellingene er familiefortellinger formidlet til barn, eller eventyr fra ulike land. Det setter utstillingen inn i en sammenheng.

Ved siden av utstillingen kan man gjerne ha en notisbok hvor de som ser utstillingen kan skrive hva de synes, eller hva fortellingene gjør med dem. Det er en konkretisering av dialogaspektet ved fortelling med en sender og en mottaker.

I et familielæringskurs med fokus på fortelling kan mye av arbeidet foregå innenfor et "lukket" kurs, hvor foreldre og barn sammen gjør aktiviteter knyttet til fortelling og formidling/kommunikasjon. Når bibliotek og voksenopplæring samarbeider, kan man også utforske nye måter og metoder for formidling og kreativt arbeid. Biblioteket er et fantastisk sted å formidle fortellinger på. Gjennom en utstilling kan man nå mange mennesker, og synliggjøre fortellinger fra lokalmiljøet. Lokalmiljøet de fleste steder i Norge i dag er flerspråklig og flerkulturelt. Fortellingene til menneskene som kommer inn på biblioteket hver dag er hentet fra mange forskjellige deler av verden, og de utgjør "stemmer" i lokalmiljøet som har vanskeligere for å bli hørt enn en majoritetsspråklig lokal persons stemme.

Dersom man samarbeider med bibliotek, er det viktig å knytte utstillingen til bøker og fortellinger på ulike morsmål. Det flerspråklige bibliotek er en god samarbeidspartner som har mye kunnskap om flerspråklig litteratur, og som kan sende "bokpakker" til skoler eller bibliotek. I tilknytning til utstilling i biblioteket, kan man for eksempel montere et "boktak" hvor flerspråklige bøker utstilles sentralt i biblioteket. Det vil ytterligere synliggjøre flerkulturalitet og anerkjenne flerspråklighet i lokalbibliotek.

Fortellerkveld/ Fortellersamling

Å fortelle er en kommunikativ aktivitet. En måte å synliggjøre fortellinger på eller å skape møtepunkter, er å arrangere en fortellerkveld. Et slikt arrangement kan foregå på mange ulike arenaer, og med mange ulike samarbeidspartnere. Et alternativ kan være å ha en samling på voksenopplæringen, på et museum, på biblioteket eller på en barne/ungdomsskole.

En fortellerkveld krever en god del planlegging og tilrettelegging på forhånd.

Først og fremst må deltakerne som skal fortelle føle seg trygge og komfortable i situasjonen.

Når man skal formidle en fortelling for et publikum, er det mange faktorer som spiller inn.

Det kan være første gang man sitter på et "podium" foran mange ukjente mennesker. Dersom arrangementet skjer på biblioteket eller på et museum, er det ikke på fortellerens

"hjemmebane". En stressfaktor kan være at det kommer tilhørere fra eget hjemland eller fra klassen i voksenopplæringen. De som skal fortelle bør derfor gjøre seg kjent i det lokalet som fortellerkvelden skal være i, prøvesitte stolene og prøve mikrofonene. Det kan vært lurt å organisere programmet slik at det er for eksempel to og to, eller tre og tre som sitter ved siden av hverandre om gangen når de forteller.

Noen erfaringer fra fortellerne:

"Jeg har sittet i 6 år og sett på persisk TV, nå sitter jeg og forteller!"

"Jeg føler meg viktig. Fortellerkvelden var positiv. Hvis jeg vil lære norsk, må jeg starte et sted".

Det må vurderes om deltakere skal formidle fortellingen på morsmål eller norsk. Et alternativ kan være at fortelleren forteller på morsmålet sitt, og at læreren formidler på norsk. En sang eller et dikt kan være virkningsfullt å legge inn mellom fortellingene. Både kroppsspråk, mimikk og utstråling er forskjellig når man snakker morsmål sammenlignet med et språk man behersker på et lavt nivå. Barna kan også involveres i programmet gjennom sang eller regler.

Informasjon/ PR

Hvem som skal inviteres, og hvordan invitasjonene skal gå ut må inngå i en helhetsvurdering i forhold til deltakernes behov, lokaler, og hva som er målet med arrangementet. Hvis det er et integreringsfokus i kurset, er det viktig å annonsere kurset på ulike arenaer. Det kan for

eksempel være; gjennom bibliotekets nettverk (epostliste), til voksenopplæringens nettverk, til skolene/lærerne til kursdeltakernes barn eller lignende.

Lokalavis eller lokalradio kan også være et egnet medium til å spre informasjon om arrangementet. Både i form av en forhåndsomtale eller en kulturreportasje. Hvis det deles ut ”flyers”, kan det være lurt å oversette dem til de mest aktuelle språkene i målgruppa. Men en personlig, muntlig invitasjon kan kanskje være det mest hensiktsmessige.

Digital fortelling

Publisering av digital fortelling har vært den siste milepælen, og har markert avslutningen av kurset. Vi har arrangert en ”filmstund” på siste samling, og da har deltakerne invitert med øvrige familiemedlemmer.

Forberedelsene til digital fortelling har bestått av:

- Å lage et ”manus”: Hvilken fortelling? Til hvem forteller jeg?
- Den voksne leser inn fortellingen på et lydspor
- Barna tegner til fortellingen og de voksne tar med fotografier eller tegninger
- Tegninger og/ eller fotografier scannes
- Opprette ”filmprosjekt” i Windows Movie Maker (WMM)
- Importere bilder til ”bibliotek” i WMM og importere og redigere lydsporet
- Fullføre filmen

Om og hvor den digitale fortellingen skal publiseres er et viktig spørsmål som må vurderes ut fra både etiske vurderinger og hvilket fokus man har i kurset.

En styrke ved digitale fortellinger er at de lages i en ”kontrollert” situasjon. Deltakeren er alene med læreren/bibliotekaren, og kan lese inn lydsporet flere ganger. I tillegg kan mislykkede partier klippes bort etterpå. Til slutt kan deltakeren se det ferdige produktet og velge selv om det skal publiseres på nettet eller ikke. Samtidig står fortellingen på egne ben etterpå, og kan brukes i ulike sammenhenger og på forskjellige måter.

Digital fortelling konkretiserer sentrale faktorer i integrerings- og familielæringsarbeidet i *Fortell meg!*. For det første forteller den enkelte sin fortelling, og artikulerer seg selv i et sosialt medium. For det andre fremstår foreldrene som kompetente aktører overfor barna, men også i samfunnet. Gjennom digital fortelling får deltakerne en stemme, og er med på å bidra til en mer mangefasettert presentasjon av det å være for eksempel flyktning fra Somalia. Somaliske "Fatima" kan f.eks fortelle om en sin kjærlighetshistorie på trappa utenfor huset i skyggen av et stort tre.

Noen flere erfaringer fra deltakerne:

"Hjemme har jeg ikke tid til å snakke med dattera mi. Det er lettere når vi gjør oppgaver sammen."

"Sønnen min vil høre på meg når det er flere barn her, hjemme er det vanskelig."

"Jeg håper at folk i Norge kan forstå mer om oss afghanere"

"Barna mine trenger at klassekameratene vet noe mer om dem"

"Jeg lærer mer norsk på kurset fordi det er sosialt. Her snakker vi sammen"

"Det er veldig bra å fortelle for barna. Jeg husker min egen mor og bestemor fortalte for meg mye. Jeg husker det ennå. Jeg må fortelle til mine barn."

"Jeg har lært mye. Mennesker kommer fra forskjellige steder, men historiene har mye felles"

"Det er bedre å fortelle historie enn å fortelle hva som er rett og galt. Fortellingen kan få barna til å tenke"

"Sønnen min ble veldig stolt av meg!"

Suksessfaktorer for å realisere Fortell meg!- kurs

Forankring i egen organisasjon

Dersom familielæring er et satsningsområde i kommunen, kommer kanskje initiativet til å starte familielæringskurs fra kommuneledelsen eller ledelsen i virksomheten. Dersom initiativet kommer nedenfra i virksomheten er det viktig å sørge for forankring i ledelsen av flere grunner. For det første er det virksomhetens ledelse som taler skolens/bibliotekets sak utad. For det andre er det ledelsen som er ansvarlig for å forankre arbeidet i organisasjonen, og som tilrettelegger og ”selger” arbeidet blant medarbeiderne. Sist er god forankring i organisasjonen viktig for at prosjektet/ kurset ikke privatiseres til noen spesielle personer.

Samarbeid og organisering

I en planleggingsfase vil det være nyttig å kartlegge om det er andre virksomheter eller organisasjoner som jobber familierettet som det kan samarbeides med. I prosjektet *Fortell meg!* var det voksenopplæringen som tok initiativet til å samarbeide med biblioteket. Et samarbeid kan bidra til å koble flere arenaer sammen, og man kan utnytte ressurser på tvers av vanlige skiller.

Et samarbeid krever imidlertid en tydelig og godt forankret organisering for at målet om gjensidig utveksling og læring skal nås. Det er ledelsen som må ha det overordnede ansvaret for å legge premissene for hvordan samarbeidet skal organiseres. Både prosjektarbeidet og gjennomføringen av kurset må planfestes, og en suksessfaktor er at det settes av tilstrekkelig tidsressurs til planlegging, gjennomføring og evaluering av kurset.

Videre kan et samarbeid mellom bibliotek og voksenopplæring bidra positivt på flere måter. For biblioteket kan kontakten med kursdeltakerne og kurssamlingene være en ressurs og en mulighet til å introdusere nye brukere til biblioteket og den verktøykassen biblioteket representerer. Bibliotekarene kan stimulere til lesing underveis, og bestille aktuell litteratur på deltakernes morsmål. Et samarbeid kan også utvikle bibliotekets kunnskap og kompetanse om flerkulturelt arbeid, og pedagogene øker sin kompetanse og bevissthet om bruk av bibliotek og lesing som nøkkelen til integrering og samfunnsdeltakelse. Den gode kontakten som

biblioteket knytter til personer med minoritetsbakgrunn, vil være en ressurs for utviklingen av bibliotek i dagens samfunn.

Prosjektorganiseringen kan for eksempel se slik ut:

Styringsgruppe: Virksomhetenes ledere. I tillegg skal prosjektleder delta på styringsgruppemøter.

Prosjektgruppe: Lærere, bibliotekarer eller andre ressurspersoner som har konkrete oppgaver knyttet til gjennomføringen.

Prosjektgruppemøter kan for eksempel avholdes månedlig, mens styringsgruppemøter avholdes en til to ganger i et semester. Prosjektgruppa rapporterer til styringsgruppa, og melder inn utfordringer eller behov. Det er viktig å avklare roller i prosjektgruppa, og det vil være naturlig å ha en prosjektleder og en fagansvarlig. I tillegg kan medlemmer i prosjektgruppa ha konkret ansvar for ulike sider ved prosjektgjennomføringen.

Det må avklares hvem som skal drive utadrettet kontakt for å fange opp støtte, og hvem som har hovedansvar for å søke midler. Det er også viktig å ha en kommunikasjonsplan. Hvilke målgrupper har man, hvilke arenaer ønsker man å presentere prosjektet på osv.

Rekruttering

Kjennskap til ressurspersoner og tillit i målgruppa er en stor fordel når man skal rekruttere deltakere til et kurs. Det er flere forhold som må tenkes gjennom før man tar fatt på rekrutteringen.

- Skal kurset gjennomføres med voksne *og* barn, eller *bare* med voksne?
- Hvis barna skal delta, hvilken alder?
- Klokkeslett og varighet på kurset
- Hvor hyppig skal det være kurs?
- Hvor skal kurset være?
- Hvem kan delta? Åpen påmelding?
- Hvordan skal kurset informeres om?
- Hvordan skal barnas skole eller barnehage kontaktes?
- Hvilket språknivå er nødvendig for å kunne ha utbytte av kurset?

Hvordan rekrutteringen skjer, er avhengig av mange forhold. Hvordan introduksjonsordningen er organisert, og lokaliteten til voksenopplæringen og biblioteket er viktige faktorer i helhetsvurderingen.

Vi gikk fram som følgende:

- Informasjonsmøte om *Fortell meg!* for lærere i voksenopplæringen, flyktningkonsulenter og bibliotekarer
- Informasjonsmøte primært for introduksjonsdeltakere, men også åpent for andre aktuelle deltakere fra spor ²1 og 2
- Bruk av tolk og eller ambassadører fra tidligere kurs, samt bildemateriale for å forklare hva kurset gikk ut på. I tillegg var det bra å vise en digital film.
- Samtaler med enkeltpersoner over en kaffekopp om hva kurset var
- Informasjonsskriv til de aktuelle skolene i distriktet og forespørsel på telefon om mulig deltakelse for aktuelle barn
- Foreldre sendte søknad til skolen (til barnet) om at barna kunne delta på kurset to timer annenhver uke

Vi ser at det var viktig å ha god kontakt med en kontaktperson på den enkelte grunnskole som barna kom fra. Det førte til at informasjonen fra oss til skolen og motsatt ble forstått, og at effektene ved prosjektet ble bedre for skolen og familiene i etterkant.

Den gode kurssamlingen

Kurssamlingene er grunnpulsen i arbeidet, og det viktigste man gjør. Legg vekt på å skape en trygg atmosfære hvor alle føler seg velkomne. Denne type kurs er noe ekstra, utenom vanlig undervisning. Derfor er det viktig å ”levere”, det vil si å gi deltakerne en følelse av at det er godt å komme.

Under er det en sjekklister over hva du må tenke over:

² Læreplanen Norsk med samfunnskunnskap for voksne innvandrere legger opp til en inndeling av opplæringen i tre hovedgrupper etter deltakernes språklæringsløp. Spor 1: tilrettelagt for deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn, spor 2: tilrettelagt for deltakere som har en del skolegang, og spor 3 er tilrettelagt for deltakere som har god allmennutdanning. Sporene har ulik progresjon og læringsstil.

- Være ute i god tid! Det at rommet virker ferdig og forberedt er en viktig faktor for den atmosfæren som er i rommet. For kursholderne er det også en fordel å kunne ha tid til en prat med bibliotekaren/ læreren om uformelle eller formelle sider ved kurset/prosjektet.
- Sjekk ut dagen i forveien at det utstyret du trenger til dagens opplegg er klart. Ofte trenger du noe du har hjemme for å illustrere eller vise noe, derfor er det viktig at du arbeidsdagen før kartlegger hva du trenger.
- Sørg for å gi alle kursdeltakerne en påminnelse om at det er kurs den dagen. Vi har god erfaring med en tekstmelding samme dag eller dagen i forveien.
- Sjekk at kaffe og te er klart, og at det er en form for forfriskning. Det å komme på kurs og starte opp med en kopp varm kaffe/te gjør noe positivt med stemningen.
- Vi har erfart at det er verdifullt å sette av tid til uformell prat de første 10-15 minuttene. Spørsmål som: hvordan går det med familien? Hva har skjedd med barna? Spiller sønnen din fortsatt forball? Osv. Dette er spørsmål som skaper kontakt og er viktige for de aktivitetene vi skal gjøre.
- Vær tydelig på hva som er målet med dagen, hvilke aktiviteter som skal gjøres, hvordan de skal gjøres og hva det skal munne ut i.
- Hver samling har en del hvor alle sitter i ring og deler enten en historie, viser det de har laget eller reflekterer over hva man har lært eller erfart.
- Tid til refleksjon over hva som er gjort og hvorfor vi har gjort det, er viktig å planfeste. Det kan også være nyttig å spørre hva gjorde vi sist, og hvordan fungerte oppgaven dere skulle gjøre hjemme med barna? Hvorfor var det slik?
- Vær sikker på at du ivaretar både barn og voksne. Det er også viktig at foreldrene er trygge på den oppgaven som skal gjøres, slik at det er *de* som tar ansvar for aktiviteten med barnet. De fleste foreldre ønsker å hjelpe barna sine, og å være et hode foran. Det er derfor viktig med tydelig forklaring i forkant.

Evaluering

Å reflektere over både innhold, organisering og gjennomføring av kursene er viktig både for kursholdere og deltakere. Det må settes av tid til evaluering, og det kan skje både underveis i kurset og for eksempel på siste kurssamling. Vi har god erfaring med å forberede evalueringsspørsmål som stilles til voksne for seg, og til barna for seg. Vi har sittet i en ring,

og spurt spørsmålene til hver enkelt. Den som stiller spørsmål må notere ned stikkord underveis, og skrive dem ned umiddelbart etter at evalueringen er slutt.

En annen måte å evaluere eller reflektere over arbeidet underveis, kan være å legge inn spørsmålene: ”*Hva har vi gjort? Hvorfor har vi gjort det? Hva skjedde? Hvordan var det å fortelle/ tegne?*” på slutten av kursopplegget. Ved å stille slike spørsmål underveis, kan man fange opp viktig tilbakemelding.

Et råd er også å være lydhør for kommentarer som kommer spontant, og gjerne skrive dem ned. De spontane kommentarene kan være ”gullkorn” som det kan være godt for kursholderne å ta med seg!

Mulige tilpasninger

Kursopplegget *Fortell meg!* kan gjennomføres på ulike måter. Lokale forhold og organisering i kommunen spiller inn på hva som lar seg gjennomføre.

Utgangspunktet for *Fortell meg!* var at vi ønsket å bygge på deltakernes kompetanse og å integrere et familieperspektiv i undervisningen. Samtidig ønsket vi at deltakernes fortellinger skulle synliggjøres og bidra til perspektivutvidelse for mennesker i lokalmiljøet.

Her er noen forslag til tilpasninger i organisering:

Kurset kan holdes på voksenopplæringen, og man kan bruke det lokale biblioteket som formidlingsarena for utstilling eller fortellerkveld. Alternativt kan utstillingen også være på voksenopplæringen, og man kan invitere gjester til et fortellerarrangement på voksenopplæringen. En slik gjennomføring vil gi en enklere logistikk.

Fortell meg! har vært et kurs for foreldre og barn i grunnskolealder. Det vil også være mulig å gjennomføre et kurs bare for foreldre, men at oppgavene og aktivitetene gjøres i hjemmene. Da er det viktig å sette av tid til oppsummering og samtaler på kurset for å følge opp erfaringer deltakerne gjør, og skape refleksjon rundt det. En utfordring her vil være at mange sier at de har liten tid hjemme, og at det kan være vanskelig å motivere et enkelt barn til å gjøre slike aktiviteter med en forelder hjemme.

Imidlertid har mange av oppgavene i *Fortell meg!* også et siktemål som handler om den voksnes identitetsprosess. Deltakeren på kurset kan oppleve både en språklig og sosial positiv utvikling. Det vil sannsynligvis komme hele familien til gode.

For lærere i grunnskole kan noen av metodene vi har skissert brukes i flerspråklige klasser, og brukes som et verktøy til å forstå mer om hvilke fortellinger og historier elevene har med seg. I en ungdomsskole eller videregående klasse kan man også tenke seg en workshop i digital fortelling. Temaer som identitet, interesser, vennskap, og ”overganger” i livet er godt egnede i digitale fortellinger.

Om grunnskoler og voksenopplæringer har kontakt, kan man tenke seg flere muligheter for berikende samarbeid. I voksenopplæring er det voksne mennesker som kommer fra *hele* verden. De har med seg ulike erfaringer, alt fra en professor til en bonde som aldri har deltatt i formell skolegang. En er opposisjonell fra regimet i Iran, en er nomade fra Somalia, en er forfatter, og en er husmor. Det er mulig å berike undervisningen på ungdomsskolen ved å invitere en person til å fortelle/ bli intervjuet i klassen. Det vil utvide forståelsen til ungdommene og det vil styrke både identitets og læringsprosess for den voksne.

Dersom voksenopplæringen har integrert barnehage/barnepass tilbud, kan kursoppgavene tilpasses til at barnehagebarn kan delta med foreldrene sine. Da vil det være naturlig å legge inn flere sang/regle aktiviteter, integrere lek i opplegget og kanskje legge opp til at foreldrene og barna kan lage en familiebok sammen.

Til slutt kan man også tenke seg å plukke ut deler av kurset og tilby kortere kurs. Metoden ”*Hver gjenstand forteller en historie*” kan for eksempel gjennomføres i samarbeid med biblioteket for en kortere periode. Et eventyr/fortellingsprosjekt kan også være et kortere kurs, og kan for eksempel kunne ut i en publisering av eventyr. Dette kan utvikles enten på biblioteket eller på voksenopplæringen, eller være et samarbeidsprosjekt.

Arbeid med Digitale Fortellinger er dessuten en metode som kan integreres i norskopplæring eller i biblioteksarbeid på flere måter. En mulighet er å arrangere en tre dagers workshop i biblioteket. Et annet alternativ kan være å lage en digital fortelling knyttet til et tema i

norskopplæringen. For eksempel kan tema være; ”Stedet jeg vokste opp” eller ”En viktig gjenstand”.

Etiske dilemmaer

Underveis i utviklingen av kurset *Fortell meg!* har vi støtt på mange etiske dilemmaer. Målet vårt har vært å engasjere foreldre og barn i samhandling og aktiviteter for å hente fram viktige identitetsbærende fortellinger fra hjemlandet. Deltakerne på kurset har flyktet fra hjemlandet, og alle familiene har i ulik grad gjennomlevd følelsesmessige traumer. I tillegg har de fleste deltakerne vært relativt nye i Norge, og lever derfor i en utfordrende språklig, sosial og økonomisk situasjon.

Vi har vært bevisst på mange utfordringer underveis, og søkt å være ett skritt foran slik at vi har kunnet ivareta deltakerne på kurset. Samtidig er kurset ”skole”, og kurslederne lærere og/eller bibliotekarer. Vi har måttet finne en balansegang mellom rollen som lærer/bibliotekar og det å være et medmenneske. Et mål har vært at deltakerne skulle ha en opplevelse av å bli *sett og hørt*.

Hva med de vanskelige historiene?

I kurset har vi vært bevisste på at det har vært de gode fortellingene som skal fortelles til barna. Vi har spurt: ”*Hvilke fortellinger synes du at det er viktig at barnet ditt får høre?*”. Samtidig vet vi at hvis forelderen åpner en ”port” som har vært stengt lenge, kan det komme vanskelige fortellinger med de gode fortellingene. Det kan for eksempel være fortrengete opplevelser.

En far sa det slik: ”*Det kommer så mange historier at jeg ikke kan stoppe det*”.

Kontakt med helsetjeneste i kommunen

En vanlig mekanisme hvis man har gjennomlevd flukt eller traumatiserende opplevelser, er at den voksne ”trekker ned en rullgardin”. Det betyr at strategien kan være å ”glemme” det vanskelige for å komme videre med det nye livet.

Vi vil anbefale å opprette kontakt med helsetjenesten i kommunen. Dersom en person ikke klarer å håndtere minnene eller historiene, er det viktig å henvise til helsepersonell med kompetanse på området. Det viser seg imidlertid at det kan være positivt å bearbeide det man har i bagasjen i en kulturell sammenheng, og nettverket som skapes i kurset kan for mange være tilstrekkelig for å komme videre.

Språk

Kurset *Fortell meg!* har vært et tilbud knyttet til norskopplæring. Det felles språket har vært norsk, og flere deltakere som meldte seg på oppga motivasjonen for å lære norsk på en *annen* måte som en viktig grunn. Samtidig er en viktig målsetning i kurset å skape glede og bevissthet om å bruke språket aktivt i familien, og det har derfor vært viktig å støtte foreldrenes trygghet i å fortelle på morsmålet.

Fortellerkveld

I kurset har vi også hatt et mål om integrering gjennom formidling av personlige fortellinger i det offentlige rom. Språket man snakker henger sammen med hvordan man blir oppfattet av andre. Deltakerne i kurset er på ulike nivåer i norsk, men felles for dem alle er at mange strukturer i norsk ikke er internalisert, og at det å fortelle på norsk har krevd en stor anstrengelse. Vi har stilt oss spørsmålet: Hvilket språk skal deltakerne fortelle på? Vil noen føle at de "mister ansikt" hvis de skal fortelle på norsk til et publikum i biblioteket?

En deltaker sa etter kurset: "Det er første gang jeg kunne fortelle en historie på norsk. Jeg hadde aldri trodd at jeg kunne det!".

Digital fortelling

Digital fortelling reiser flere etiske dilemmaer.

Språk: Hvilket språk skal deltakeren fortelle på? Den digitale fortellingen kan bli stående på nettet etterpå. Hvordan tenker deltakeren om den fortellingen om 5 år? Hvordan fremstår fortellingen språklig?

Bilder: Noen av deltakerne har tatt med bilder fra familien (de fleste har tegnet). Hva tenker familiemedlemmene om å være med på den digitale fortellingen i etterkant?

Publisering: Skal filmen publiseres på nettet eller skal de legges ut på et lukket rom (med passord)? Skal filmene publiseres overhodet?

Fremstilling og bearbeiding av digitale fortellinger: Hvor amatørmessige kan filmene være uten at deltakeren ”mister ansikt” om filmen blir lagt ut? Hva tenker deltakeren om det i etterkant? Fremstiller deltakeren fortellingen helt selv, eller er det lærer/kursholder som bearbeider filmen? Hvem forteller *egentlig* hvis det er læreren som klipper lyd og bilder?

Oppsummering

Vi tror at det er integrerende å sette personlige erfaringer inn i en ny sammenheng, og at det er integrerende å fortelle historier og lytte til dem.

Metodene vi har brukt i *Fortell meg!* har utgangspunkt i en tilnærming som bygger på deltakernes ressurser og motivasjon for å gjøre det beste de kan for barna sine.

Deltakerne har mye kompetanse om det å være foreldre i India, Iran eller Irak, og det er den kompetansen de må ta med seg og bygge videre på som foreldre i Norge.

Mange har dessuten med seg en rik tradisjon for muntlig formidling av fortellinger som er en verdifull ressurs for dem selv og barna deres i Norge.

Hovedaktivitetene har tatt utgangspunkt i deltakernes erfaringer, og de har vært de viktigste aktørene i læringsprosessen.

Vi er dypt takknemlige til alle små og store deltakere i kurset *Fortell meg!* Det er på grunn av at deltakerne har vært villig til å dele av sin erfaring og kunnskap at kurset har kunnet eksistere. Vi håper at noen av metodene kan inspirere til bruk i biblioteker eller voksenopplæringer.

Metodeveilederen er skrevet av Renate Grytnes, Tønsberg Voksenopplæring høsten 2011. Prosjektet *Fortell meg!* er utviklet av Renate Grytnes og Hilde Henriksen ved Tønsberg Voksenopplæring, i samarbeid med Hilde Ditmansen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek. I tillegg har Vestfold Fylkesbibliotek fungert som en ressurs og bidratt med både kurs i digital fortelling, filming og tilrettelegging av noen av de digitale fortellingene, oppretting av blogg og formgiving av metodeveileder.

På [hjemmesiden til prosjektet](#) ligger også den faglige forankringen (del 2) til denne metodeveilederen med fullstendig litteraturliste.

Alle foto er ved Renate Grytnes og Hilde Henriksen

©Tønsberg Voksenopplæring

Tønsberg Voksenopplæring

Vestfold
fylkes-
bibliotek

Tønsberg og Nøtterøy
BIBLIOTEK
- en større verden